

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

УДК 613+37.011.33:613

ОЛЕНА БІДА, доктор пед. наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II

ОЛЬГА ШЕВЧЕНКО, канд. пед. наук, доцент, заслужений працівник фізичної культури і спорту України, майстр спорту СРСР з художньої гімнастики, завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання Центрально-українського державного педагогічного університету імені В. Винниченка

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ СПОРТИВНИХ СВЯТ ТА ВИДОВИЩ

Olena Bida, doctor of pedagogical sciences, professor Head of the Department of Pedagogy and Psychology, Ferenc Rakoci II Transcarpathian Hungarian Institute, Beregovo

Olga Shevchenko, Cand. ped Sciences, Associate Professor, Honored Worker of Physical Culture and Sports of Ukraine, Master of Sports of the USSR on Rhythmic Gymnastics, Head of the Department of Theory and Methodology of Physical Education Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University

THEORY AND METHOD OF ORGANIZATION SPORTS FESTIVAL AND SPECIES

У статті подано теорію і методику організації спортивних свят і видовищ. Окреслено напрями підвищення рівня фізичного розвитку людини, фізичної підготовленості і стану здоров'я учнів, здійснення якісної підготовки спортивних заходів у школі.

У процесі спортивних заходів здійснюється розумове виховання учасників. Тут мають місце два види зв'язку: безпосередній і опосередкований, які розкрито у статті.

Ключові слова: спортивні свята, організація, видовища, спортивні змагання, фізкультурно-спортивні заходи.

Summary. The article describes the theory and methodology of organizing sports holidays and sights. In order to

improve the level of physical development of a person, physical fitness and the health of students, which has a clear tendency to permanent deterioration, it is necessary to instill love for sports, to carry out qualitative preparation and organization of sporting events in school. And physical education and sports events allow us to solve these issues.

In the process of sports activities carried out the mental education of participants. Here there are two types of communication: direct and indirect, which are disclosed in the article.

Key words: sports holidays, organization, spectacles, sports competitions, physical culture and sports events.

Meta: розглянути теорію і методику організації спортивних свят і видовищ.

Постановка проблеми в загально-

му вигляді, її зв'язок з науковими чи практичними завданнями. Економічні реформи, що проводяться в нашій країні, глибоко торкнулися актуальної проблеми здорового способу життя, формування культури здоров'я, фізичного виховання учнів. Результати досліджень довели, що рівень фізичного розвитку, фізичної підготовленості і стан здоров'я учнів мають чітку тенденцію до постійного погіршення. У зв'язку з цим вони повинні оволодівати не тільки загальними знаннями, але і здобувати практичні навички та вміння з розвитку фізичних і морально-вольових якостей, потрібних для зміцнення здоров'я, забезпечення культури здоров'я, здорового способу життя, активної суспільної праці на принципах ефективних засобів, методів і форм начально-виховної діяльності.

Розглядаючи фізичну й інтелектуаль-

ну працю як соціальну категорію, необхідно враховувати, що м'язова трудова діяльність людини зовні завжди виявляється в такому фізіологічному процесі, як м'язовий рух. Багато вчених стверджували, що вся нескінченна різноманітність зовнішніх проявів мозкової діяльності зводиться до одного лише явища – м'язового руху. Яку проблему не вирішував би учень – теоретичну, практичну або м'язове виробниче завдання, всіх подібних випадках в різному масштабі виявлятиметься компонент рухової, письмової або мовної м'язової діяльності [1, с. 388]. Тому необхідним у сьогоденні стає якісна підготовка та організація спортивних заходів у школі.

Аналіз досліджень і публікацій. Над окресленою проблемою працюють такі вчені, як Ю. Бойчук, Г. Гмиря, Л. Духовний, В. Жамардій, І. Кравченко, О. Мірошніченко, П. Пашинський, І. Позднякова, Ю. Таймасов, А. Турчинов та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спортивні змагання – це яскраве та емоційне видовище. Зацікавлення ними пояснюється співучастю глядача, якого приваблює високий рівень розвитку рухових якостей, сміливі і рішучі дії, високі досягнення.

У спорті представлені практично всі види людської діяльності: пізнавальна, ціннісно-орієнтована, спілкування тощо. Тому у процесі фізичного виховання можна активно формувати свідомість і поведінку в потрібному напрямі.

Спортивні заходи сприяють розумовому вихованню учнів. Тут мають місце два види зв'язку: безпосередній й опосередкований.

Безпосередній зв'язок полягає в тому, що в ході фізичного виховання здійснюється безпосередній вплив на розвиток інтелектуальних якостей тих, хто займається. У ході виконання спортивних вправ виникають рухові пізнавальні ситуації, вирішення яких вимагає значного розумового напруження. Уже просте рішення рухових завдань: як зробити рух швидшим, точнішим, що потрібно для того, щоб виправити допущену помилку і т. д., – це і складає ланцюг розумових операцій, які передбачають спостереження, узагальнення, прийняття рішення. Особливість розумової діяльності у процесі заняття спортом полягає в тісній взаємодії між рухами тіла і мисленнєвими операціями. У результаті закріплюються усвідомлені зв'язки між м'язовими відчуттями, руховим завданням і способом їх вирішення. Рухи стають основою пізнання та освоєння навколишнього світу.

Опосередкований зв'язок спорту з розумовим розвитком особистості поля-

гає в тому, що заняття фізичними вправами стають фундаментом міцного здоров'я, що дозволяє людині повноцінно виконувати розумову діяльність. Заняття спортом часто використовується як засіб для зняття розумової напруги і стимуляції інтелектуальної діяльності.

У процесі занять також відбувається моральний розвиток тих осіб, котрі займаються спортом. Він спрямований на формування в людини соціально цінних якостей, які визначають ставлення до інших осіб, суспільства, самого себе, і загалом представляють те, що прийнято називати моральною вихованістю. Заняття спортом розгортаються на тлі спілкування, у колективі, під керівництвом наставника, тренера. Саме спілкування є наймогутнішим чинником формування фізичного розвитку тих, хто займається спортом. Вони починають усвідомлювати причетність до колективу і відповідно до правил та розпоряджень, вчать керувати своїми діями, співвідносити їх з діями інших. Таким чином зміцнюється воля, виробляється дисциплінованість, формується звичка до спорту.

В іграх і спортивних змаганнях закладений потенціал для формування норм колективної поведінки. Опановуючи різні командні функції, учні вчать не тільки організувати свою поведінку, а й активно впливати на дії товаришів стосовно того, щоб сприяти завдання колективу як власні. Під керівництвом викладача зміцнюються такі важливі моральні якості, як відповідальність перед колективом, почуття обов'язку, гордість за успіхи команди, школи і т. д. [2].

З'ясуємо основні питання підготовки та організації спортивних заходів у школі.

Функції викладачів фізичної культури і спорту, організаторів змагань, спортивних суддів і спортивних лікарів, пов'язані з організацією і проведенням спортивних змагань, відрізняються залежно від характеру діяльності цих людей. Так, однією з найважливіших функцій викладачів фізкультури і спорту є підготовка дітей до участі у спортивних змаганнях.

Перш ніж допускати школярів до офіційних змагань, слід не тільки навчити їх навичок спортивної техніки і тактики, дати певні знання, розвинути необхідні рухові якості, а і змагатися. Для цього їм необхідно брати участь у контрольних і навчальних змаганнях. Правила в них можуть бути спрощені або змінені самим викладачем. Наприклад, зменшується кількість спроб чи розміри майданчиків, довжина дистанції, визначається переможець за якістю виконання спортивних вправ тощо.

До підготовки заходів організаційно-методичного характеру, пов'язаних з проведенням спортивних змагань, перш за все належить складання календарного плану змагань з певного виду спорту. У ньому вказується назва змагань, терміни і місце їх проведення та відповідальні особи за їх організацію. Календар спортивних змагань з кожного виду спорту складається для хлопчиків і дівчаток (якщо останні в них беруть участь) і для кожної вікової групи окремо [2].

Спортивні змагання є стимулом для систематичних тренувань і сприяють зростанню спортивних результатів, якщо вони проводяться регулярно. Доцільність участі дитини в певній кількості змагань залежить від її спортивної підготовки.

Таким чином, календар спортивних змагань треба складати так, щоб вони були різноманітними за масштабом, складом учасників, умовами проведення, термінами та місцем проведення.

Ще одним важливим моментом організаційно-методичного змісту – це складання положення про змагання. У ньому, зокрема, вказується: назва змагань, терміни, місце проведення, завдання даного змагання, програма і порядок проведення до кожного дня днях, склад учасників, система заліку (визначення переможців), форма нагородження. Якщо вони є командними, то в положенні прописується система визначення переможців у командному заліку. У кожному окремому випадку вона може бути різною. Наприклад, у лижних гонках командна першість визначається за сумою часу чи сумою місць, або сумою очок, отриманих так званими заліковими учасниками.

Для участі у змаганнях необхідно в установлені терміни подати заявку в попередній формі, а потім у кінцевому вигляді. Перша заявка вказує на бажання даної команди брати участь у змаганнях. У другій заявці наводяться дані про склад учасників, деякі інші відомості.

В окремих видах спорту на початку або в ході змагань з дозволу головного судді можуть бути зроблені перезаявки, тобто замість одного учасника виставляють іншого тощо. На підставі поданих заявок складаються протоколи змагань.

Необхідно належним чином подбати і про місце проведення, устаткування та інвентар для змагань відповідно до встановлених правил. Якщо програмою передбачено кілька різновидів одного виду спорту, слід заздалегідь скласти графік змагань, тобто визначити послідовність і час кожного з них. Знаючи середню тривалість виконання вправи, кількість спроб і число учасників, можна встановити загальну тривалість змагань і на основі цього

скласти графік проведення.

Для обслуговування спортивних змагань відповідно до їх виду і масштабу школа призначає лікаря та інший медичний персонал.

Найважливішим документом, що регулює проведення змагань і впливає на їх результати, є правила змагань з певного виду спорту. У них регламентуються дії суддів та учасників, передбачаються умови виявлення переможців і, крім того, норми поведінки спортсмена, подається перелік заборонених дій, які тягнуть за собою покарання, що обмежує інтереси команди [2; 3].

Головним організатором і керівником спортивних змагань, відповідальним за їх проведення і певною мірою за досягнуті результати, є спортивний суддя, котрий призначається з числа викладачів фізичної культури однієї або кількох шкіл. У його обов'язки входить і контроль за здоров'ям учасників змагань. У всіх випадках, коли може бути завдано шкоди їхньому здоров'ю (поганий стан місця проведення, несправність обладнання, невідповідність одягу і взуття тощо), спортивний суддя зобов'язаний усунути недоліки, а у випадку неможливості зробити це, тобто скасувати змагання чи перенести його на інший термін чи в інше місце.

Спортивний суддя має бути, перш за все, бездоганним знавцем правил змагань з певного виду спорту, чесним, об'єктивним, неупередженим, рішучим, чемним, спокійним і поза змаганнями користуватися авторитетом та повагою [2].

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, щоб підвищити рівень фізичного розвитку людини, фізичної підготовленості та покращити стан здоров'я учнів, що має чітку тенденцію до постійного погіршення, необхідно прищеплювати любов до спорту, здійснювати якісну підготовку та організацію спортивних заходів у школі. Саме фізкультурно-спортивні заходи дозволяють вирішувати ці питання.

Під час спортивних змагань вирішуються поставлені на заняттях фізичною культурою і спортом завдання щодо вдосконалення фізичної та теоретичної підготовки особистості. Задоволення від спортивних, яскравих, емоційних видовищ

виникає внаслідок співучасті в них глядача. Однак спортивне змагання має бути правильно й чітко організоване. Від його грамотної побудови залежить успішність спортивного заходу.

Науковцями доведено, що важливим аспектом вдосконалення фізичної та теоретичної підготовки особистості, що підтверджує триєдине уявлення про здоров'я дитини (фізичне, психічне, соціальне), запобігає перевантаженням, є пріоритетом активних методів навчання, бачиться організація спортивних свят і видовищ [4; 5; 6; 7; 8].

У подальших наших дослідженнях розглядатимемо питання організації проведення спортивних свят, інших заходів як чинника виявлення в учнів позитивних емоцій і почуттів.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Духовний Л. Ф.* Здоров'язбережувальні навчальні заняття з фізичного виховання в загальноосвітніх школах / Л. Духовний, Г. Гмиря // Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження : колективна монографія / [за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука]. – Харків: вид. Рожко С. Г., 2017. – С. 388–394.
2. Основні питання підготовки та організації спортивних заходів у школі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sdo.mgaps.ru/books/K19/M11/p1/5.pdf>
3. *Позднякова І. В.* Методика організації фізкультурно-спортивного заходу на муніципальному рівні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://translate.google.com/translate?hl=uk&sl=ru&u=http://www.econf.rae.ru/pdf/2017/11/6504.pdf&prev=search>
4. *Бібік Н.* Основи здоров'я в початковій школі: методичний коментар / Н. Бібік, Н. Коваль // Початкова школа. – 2005. – С. 42–47.
5. *Ващенко О.* Здоров'язберігаючі технології: сутнісна характеристика / О. Ващенко, С. Свириденко // Здоров'язберігаючі технології в навчальному закладі. – К.: Шкільний світ, 2009. – С. 5–12.
6. *Гончаренко М. С.* Валеологічне розвантаження школярів протягом навчального процесу: навч.-метод. посібник

для вчителів / [Гончаренко М. С., Ткаченко Г. В., Самойлова Н. В.]. – Х.: Вид. група "Основа", 2005. – 72 с.

7. *Омельченко Л. П.* Здоров'ятворча педагогіка / Л. Омельченко, О. Омельченко. – Х.: Вид. група "Основа", 2008. – 205 с.

8. *Савченко О.* Реалізація оздоровчої функції шкільної освіти / О. Савченко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2002. – № 4. – С. 11–18.

REFERENCES

1. *Dukhovnyy L. F., Hmyrya N. V.* Health-preserving training sessions on physical education in secondary schools // General theory of health and health preservation: collective monograph / for colleagues. Ed. prof. Yu D. D. Boychuk. – Kharkiv: view. Rozhko S.G., 2017. – P. 388-394.
2. The main issues of the preparation and organization of sporting events in the school. <http://sdo.mgaps.ru/books/K19/M11/p1/5.pdf>
3. *Pozdnyakova I.V.* Methodology of organization of sporting and sports events at the municipal level. <https://translate.google.com/translate?hl=en&sl=en&u=http://www.econf.rae.ru/pdf/2017/11/6504.pdf&prev=search>
4. *Bibik N., Koval N.* Fundamentals of Health at Elementary School: Methodical Commentary // Primary School. – 2005. – Pp. 42–47.
5. *Vashchenko O., Sviridenko S.* Society-saving technologies: an essential characteristic // Health-saving technologies in an educational institution. – K.: Shk. world, 2009. – Pp. 5–12.
6. *Goncharenko MS, Tkachenko G. V., Samoilova N.V.* Vallological discharge of students during the educational process: teaching method. teacher's guide. – X.: View. Group "Osнова", 2005. – 72 p.
7. *Omelchenko L.P., Omelchenko O.V.* HealthCreative pedagogy. – X.: View. Group "Basis", 2008. – 205 p.
8. *Savchenko O.* Implementation of the health-improving function of school education / Director of school, lyceum, gymnasium. – 2002. – № 4. – P. 11–18.

Стаття надійшла 29.10. 2018 р.